

AĞRI KENTİ VE YAKIN ÇEVRESİNDE GELİŞEN REKREASYON ALANLARININ KENTSEL YAŞANABİLİRLİĞE KATKISI

The Contribution of Recreation Areas Developed in The City of Agri and Its Close to Urban Livability

Faruk KAYA

Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
fkkaya@agri.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9941-0031>

Sinan AKTAŞ

Doktora Öğrencisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü
aktassinan.2112@agri.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3060-584x>

Cite As/Atıf: Kaya, F., & Aktaş, S.(2023). Ağrı kenti ve yakın çevresinde gelişen rekreasyon alanlarının kentsel yaşanabilirliğe katkısı. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 271-300. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.1310697>

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	06.06.2023
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	21.08.2023
Sorumlu Yazar- <i>Corresponding Author</i> :	Faruk KAYA
Sayfa Aralığı- <i>Page Range</i> :	271-300
Doi Numarası-Doi Number:	https://doi.org/10.31463/aicusbed.1310697

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

iThenticate

AĞRI KENTİ VE YAKIN ÇEVRESİNDE GELİŞEN REKREASYON ALANLARININ KENTSEL YAŞANABİLİRLİĞE KATKISI

The Contribution of Recreation Areas Developed in The City of Agri and Its Close to Urban Livability

Faruk KAYA
Sinan AKTAŞ

Öz

Ağrı kentinde son yıllarda ekonomik iyileşmeler ve yaşam tarzındaki değişimler beraberinde nüfus ve konut artışını tetikleyerek, kentin merkezden çevreye doğru genişlemesini, merkezi noktadaki bahçeli müstakil evlerin sıkışık binalara dönüştürülmesini ve özellikle batı tarafında nispeten planlı dikey mimarinin gelişimini ortaya çıkarmış ve böylece kentleşme olgusunu geliştirmiştir. Ancak kentin ekonomik yapısındaki payı giderek azalmasına rağmen hayvancılığın hâlâ önemini koruması, kentsel imaj ve fonksiyon açısından belirsizliklerin sürmesine neden olmuştur. Buna karşın son yıllarda sayısı artan ve çeşitlenen rekreasyon alanları kentin, kırsal görüntü ve işlevlerden giderek soyutlanmasına önemli katkı sağlamıştır. Ağır kış koşulları ve plansız yapılaşmanın ortaya çıkardığı olumsuzluklara rağmen akarsu ağının merkezinde yer alması, yakın çevresinde sıcak su kaynaklarının ve kaliteli kar örtüsünün varlığı vb. gibi doğal zenginlikler, kenti markalaştıracak geliştirilebilir rekreasyon potansiyelini de bünyesinde barındırmaktadır. Günümüzde mevcut ve yapım aşamasındaki projelerle birlikte, kentin rekreatif faaliyet alanları, ihtiyacı karşılayabilecek düzeydedir. Ancak bakım, işletim, onarım, estetik ve donanım konusunda eksiklikler söz konusudur. Bu çalışma da kentin daha yaşanılabilir olmasında, kentsel imaj ve cazibesinin güçlenmesinde rekreasyon alanlarının geliştirilmesine yönelik bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Coğrafya, Türkiye, Ağrı, kent, rekreasyon, turizm.

Abstract

In the city of Agri, economic improvements and changes in lifestyle in recent years have triggered population and housing increase, resulting in the expansion of the city towards the edges, the transformation of detached houses with gardens at the central point into cramped buildings, and the development of planned vertical architecture on the west side, thus improving the phenomenon of urbanization. However, although the share of animal husbandry in the economic structure of the city is gradually decreasing, it still maintains its importance, causing uncertainties in terms of urban image and function. On the other hand, recreational areas, which have increased and diversified in recent years, have made a significant contribution

to the abstraction of the city from rural image and functions. Despite the difficulties caused by the harsh winter conditions and unplanned construction of the city, its location at the center of the river network, the presence of hot water sources and high quality snow cover in its close vicinity, also includes developmental recreation opportunities that will brand the city. Today, with the existing and under construction projects, the recreational activity areas of the city are at a level to meet the needs. However, there are deficiencies in maintenance, operation, repair, aesthetics and equipment. This study emphasized the development of recreational areas in order to make the city more livable and to strengthen the image and attraction of the city.

Keywords: Geography, Turkey, Ağrı, City, Recreation, Tourism

Giriş

Sanayileşmenin artması ve hızla gelişen şehirleşme olgusu çeşitli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Endüstriyel ve teknolojik gelişmeler plansız ve sağlıksız kentleşmeye, yoğun iş temposuna, günlük yaşamın tekdüzeliliğine ve kalabalıklaşmaya bağlı olarak ruhsal ve bedensel yıpranmalarda artışlara sebep olmuştur. Şehirlerde yoğunlaşma ayrıca kirlenmelere ve bitki ve hayvan yaşamlarının da yok olmasına kadar uzanan bir dizi çevresel sorunlara yol açmıştır. Bu tehlikeler karşısında doğa ve doğal kaynakların korunması ve insanların fiziksel ve ruhsal sağlığı için gerekli tedbirlerin alınması, insanın hareket ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması zorunlu hâle gelmiştir. Bu bağlamda kent planlamalarında rekreasyon gereksinimini karşılayacak alanların varlığı önem kazanmıştır (Arni-Khairil, 2013'ten akt: Sağlık, 2014).

Rekreasyon, insanların manevi beklenti ve taleplerine karşılık gelen ve bireylerin gelişimine imkân tanıyan, serbest zamanlarda baskı ve zorlama olmaksızın, özgür bir şekilde gerçekleştirdiği faaliyetlerdir (Kraus, 1998). İnsanın varoluş (uyuma-yeme-içme vb.) ve çalışma (işe gidiş-geliş, çocuklar için okul, kadınlar için ev işleri vb.) gibi zorunlu faaliyetlerinin dışındaki bütün serbest zamanlarında yaptığı faaliyetler rekreasyon faaliyetleri olarak değerlendirilir (Özgüç, 2017). Ancak serbest zaman içinde yapılan her faaliyet rekreasyon değildir. Rekreasyonda ana amaç dinlenmek ve enerji toplamaktır (Gülez, 1989, s. 213-214). Bedensel ve ruhsal açıdan yenilenen, canlanmayı sağlayan mutluluk hazzı ve huzur veren aktiviteler rekreasyon olarak kabul edilmektedir (Edginton vd., 1999).

İnsanın sosyal bir varlık olarak toplum içinde yaşama eğiliminin olmasında vazgeçemeyeceği öncelikleri bulunmaktadır (Sofuoğlu, 2005, s. 1009). Bunun yanında insanın doğanın bir parçası olması sebebiyle de doğayla iç içe olma ihtiyacı söz konusudur. İnsanın hayattan memnun olma

seviyesi ve yaşam kalitesinin artması doğayla iç içe olma yeterliliğine bağlıdır (Düner, 2016). Ancak insanın aradığı çevre (doğal güzellik, temiz hava, temiz su, rahatlık, sessizlik, özgürlük vb.) ve yaşam koşulları arasında genellikle tam bir uyum yoktur (Koç, 1991). İnsanın yaşadığı kent koşulları betonlaşma, trafik, nüfus artışı, çöp, hava kirliliği, gürültü gibi sorunları barındırmaktadır (Karataş ve Kılıç, 2017). Bu sorunlar insanların yeşil alanlara duyarlılığını arttırdığından “yeşil şehir”, “sürdürülebilir şehir” ve “eko-şehir” kavramları ortaya çıkmıştır (Yanık, 2019). Yaşanabilir kent planlamasında rekreasyonel faaliyetlerin yeri ayrıca önem taşımaktadır (Ayataç, 2014). Yeşil alanlar, kent formunda doğal ya da yapay karakterli planlanan sosyal amaçlı kullanımı olan alanlardır (Uzun, 1990).

Ağrı kentinin son zamanlarda fiziksel görüntüsü ve kentsel işlevindeki gelişmeler kentleşme olgusunun giderek güçlendiğini göstermektedir. Kentin mevcut imajında kısmen bulunan kırsal görünüm giderek değişmektedir. Tarihî bir kent karakteri taşımayan yerleşme, modern yapılaşmaya uygun çevresel özellikleri barındırmaktadır. Fakat plansız gelişen kentin dış görüntüsünde ve yapısında sürekliliğin, bağlayıcılığın ve bütünlüğün olmadığı sağlıklı bir kent yerleşim formu mevcuttur. Bunun yanında kentin görünümünün belirgin bir açıklıkta olmayışı ve bölümlerinin kolaylıkla tanınmaması kentin anlaşılır bir kalıpta olmasını engellemekte ve her tarafına erişimi zorlaştırmaktadır.

Plansız kentleşme ile birlikte sosyokültürel donatıların ve faaliyet alanlarının yetersizliği gibi kentsel imajı zayıflatan olumsuzluklar, sermaye sahipleri ve eğitilmiş insanlardan oluşan nitelikli işgücünün göç etmelerine, dışardan gelen kamu görevlilerinin ise kenti itici bulmalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle insan sirkülasyonunun çok hızlı olduğu Ağrı’da, kentsel yaşanabilirliği ve cazibeyi arttırmak için kentsel dönüşüm kapsamında planlı yapılaşmayla birlikte sürdürülebilir karakterdeki rekreasyon alanlarının sayısının ve niteliğinin artırılması gerekmektedir.

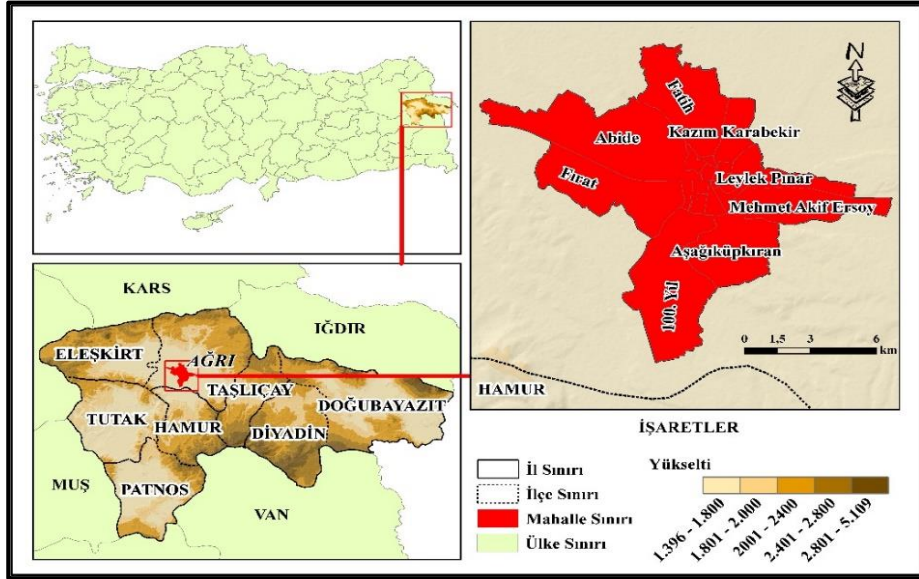
Amaç ve Yöntem

Bu makalede son yıllarda kentleşmenin arttığı Ağrı Kenti’nde ve doğal güzellikleri nispeten korunmuş yakın çevresinde bulunan rekreasyon alanlarının özelliklerini, dağılışı ve kentin yaşanabilirliğine, görünüm ve fonksiyonuna katkısı incelenmiştir. Kentin, günümüzde giderek değerli ve ulaşılmaz hâle gelen doğal unsurlarının rekreasyon açısından değerlendirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Veriler elde edilirken kentin gelişim yönünü analiz etmek için geçmişe dayalı uydu

görüntülerinden faydalanılmıştır. Rekreasyon alanlarının kent içindeki yoğunluğunu belirlemek için CBS analizlerinden yoğunluk analizi (Kernel density) kullanılmıştır. Ayrıca kapsamlı gözlem ve arazi çalışması yapılmıştır. Tüm veriler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi ile elde edilmiştir

Ağrı Kentinin Konumu

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van Bölümü'nde yer alan Ağrı kenti yaklaşık 1630 m yükseltide ve ova tabanı üzerinde kurulmuş bir yerleşmedir. Türkiye'nin doğu sınırında bulunan Ağrı kenti konumu itibari ile Türkiye, İran, Azerbaycan ve Ermenistan'ın yakınlaştığı, uluslararası yol güzergâhı üzerinde stratejik bir noktada bulunmaktadır (Harita 1). Aynı zamanda tarihte Anadolu'ya geçiş kapısı olarak rol almıştır (Kaya, 2001).

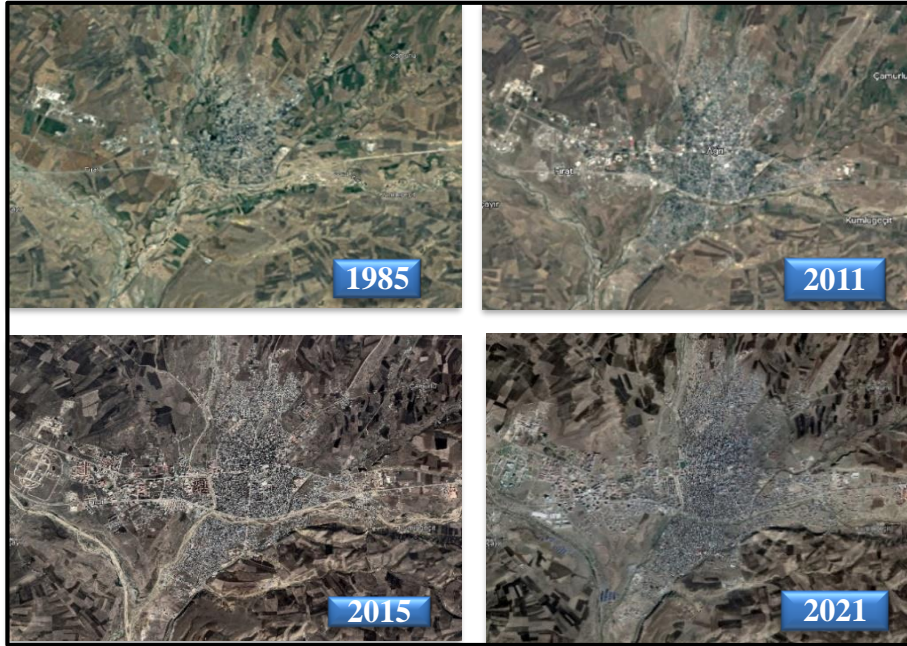
Harita 1: Ağrı Kentinin Lokasyon Haritası

Ağrı Kentinin Dokusu

Ağrı kentinin ilk imar planı 1964 yılında yapılmış ve 1981 yılında ise bu plan üzerinde güncellemeye gidilmiştir (Kaya, 2001). Ancak gerek ilk yapılan imar planının ve gerekse daha sonraki dönemlerde ihtiyaç hasıl oldukça güncellenen imar planlarının yeterince uygulanamaması, kent dokusunu oluşturan kamu binaları ve meskenler başta olmak üzere, ticari,

sosyal, sanayi, ulaşım, yeşil ve rekreasyon alanlarının düzensiz ve işlevlerine uygun olmayan bir şekilde yayılmasına neden olmuştur.

Kentin yatay olarak genişleme imkânı sunan düz bir ova tabanı üzerinde kurulu olması, toplu dokulu çekirdek yerleşmeleri oluşturan mahalleleri ortaya çıkarmıştır (Kaya, 2001). Fakat zamanla büyüyen mahalleler, kentin kabaca artı şeklini almasında etkili olan akarsu ve anayol hatları doğrultusunda gelişim göstermiştir. Murat Nehri ve kollarının uzanış istikametinde gelişim gösteren kent yerleşiminin ana eksenlerini, doğu - batı doğrultulu uzanış gösteren Erzurum Caddesi ve D-100 Karayolu ile kuzey - güney yönünde uzanış gösteren Kağızman Caddesi oluşturmaktadır. Özellikle Murat Nehri'nin kollarını oluşturan ve doğu-batı ile kuzey güney yönlü vadiler oluşturan akarsular kentin şekillenmesinde önemli rol oynamışlardır (Harita, 2).

Harita 2: Ağrı Kentinin Gelişimini Gösteren Uydu Görüntüleri (1985-2021),(URL 3)

Kentin kenar mahalleleri, uzaklaşan bir alansal dağılım düzeni şeklinde yayılan geniş bahçeli konutlardan oluşmaktadır (Kaya, 2001). Bu kenar mahalleler seyrek demografik yapının ve çarpık kentleşmenin olduğu ve çevre planının olmadığı alanlardır. Kentin yeni kurulan batı tarafı (Abide ve Fırat mahallelerinin yeni gelişen bölümleri) ile orta kesimi, nüfusun

yoğun olarak yaşadığı daha planlı, çizgisel, dikey yoğunluklu yerleşim alanlarıdır. Plansız gelişen kentte alt yapı yetersiz, ulaşım ağı karmaşık ve işlevsizdir. Mevcut kentsel doku kenar mahallelerin kamu hizmetlerinden yararlanmasını zorlaştırırken, kentin ilk yerleşim nüvesini oluşturan alanın üzerindeki ana cadde ve sokaklar ile çevresinde gelişen yerleşim yerlerinde ikamet edenlerin de doğal çevre ve yeşille buluşmasını sınırlandırmaktadır.

Ağrı Kenti ve Yakın Çevresinin Doğal Coğrafi Özellikleri

Ağrı ilinin Merkez ilçesi olan çalışma alanı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yukarı Murat Van Bölümü sınırları içerisinde yer alır. Toplam 1781 km² yüzölçüme sahip olan ilçeyi doğuda Taşlıçay (Ağrı), güney ve güneydoğuda Hamur (Ağrı), güneybatıda Tutak (Ağrı), batıda Eleşkirt (Ağrı), kuzey ve kuzeybatıda Kağızman (Kars), kuzey ve kuzeydoğuda Tuzluca (İğdir) ilçeleri sınırlandırmaktadır (Harita 3). (Kaya,2013)

Harita 3. Ağrı Merkez İlçenin Lokasyon Haritası, (Kaya,2013'den alınmıştır).

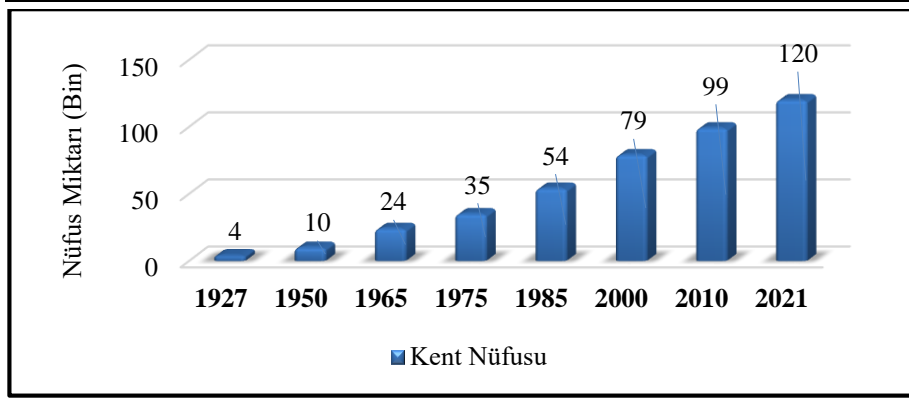
Ağrı Kenti kuvaterner göl ortamı çökel fasiyesinde meydana gelen alüvyal birikimler ile akarsu çökellerinin hâkim olduğu 1630 m. yüksekliğindeki nispeten düz bir ova üzerinde kurulmuştur (URL 1). Ağrı ilinin ana topoğrafik şekillerini dağlar, bunlar arasında yer alan vadiler, tepelik alanlar, aşınım yüzeyleri ve ova düzlükleri oluşturmaktadır. Çalışma

Kentin ovanın alçak alanını oluşturan akarsuların birleştiği alanda kurulması taban suyu seviyesinin de yüksek olmasını sağlayarak, kentin hidrografik açıdan zengin olmasını sağlamıştır (Harita, 4). Kentte genel olarak step bitki vejetasyonu görülmekle birlikte akarsu kenarlarında lokal olarak sazlık ve çalılıklar da görülmektedir (Kaya, 2001). Kentin çevresi çayır, mera ve otlak alanı bakımından zengindir. Kentteki akarsu yataklarını takip eden alanlarda alüvyon dolguların, ova tabanında ise kestane renkli toprakların hâkimiyeti mevcuttur.

Ağrı Kentinin Beşerî Coğrafya Özellikleri

Cumhuriyet Dönemi'nde 1927'ye kadar merkezi Beyazıt olan vilayetin il merkezi 1927 yılında Karaköse'ye nakledilmiş, 1938'de ise yerleşmenin adı Ağrı olarak değiştirilmiştir. Ağrı ili, idari olarak Merkez ilçe dâhil sekiz ilçe (Eleşkirt, Hamur, Tutak, Patnos, Doğubayazıt, Diyadin ve Taşlıçay) yönetim biriminden oluşmaktadır. Bu ilçelere bağlı 4 belde yerleşmesi (üçü Eleşkirt, biri Patnos sınırları içinde) ile toplam 563 köy yerleşmesi bulunmaktadır (Kaya, 2005). Ağrı kentinin merkez olduğu ilin yüzölçümü 11.099 km², kentin yayılış gösterdiği alanın yüzölçümü ise yaklaşık olarak 25 km² kadardır. İlk Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1927 yılında 4.218 dolayında olan nüfusu, 2022 yılında 120.633 kişiye ulaşmış ve nüfusu 95 yılda yaklaşık 29 kat artış göstermiştir (Şekil 1).

Ağrı kentinde doğal nüfus artış hızına rağmen göçlerle kaybedilen nüfus oranının yüksek olması, kentte nüfus hareketliliğini hızlandırmakta ve nüfus birikimini yavaşlatmaktadır. Ancak 2007 yılında kurulan ve bir bakıma kentin üniversite kenti olmasına etki eden Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nin öğrenci sayısının 15 bini aşması ve gelişen tekstil sanayisinin oluşturduğu istihdam açığının kırsal alandan karşılanması kentsel nüfus birikimini nispeten olumlu etkilemiştir. İl toplam nüfusunun yaklaşık 1/4'ünü Ağrı kent nüfusu oluşturmaktadır. Kent nüfusunun yaklaşık %13,5'ini oluşturan ve kent nüfusuna kayıtlı olmayan kamu görevlilerinin de nüfusta önemli payı bulunmaktadır (URL 4).

Şekil 1: Ağrı Kent Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi, (TÜİK, 1927-2021)

Ağrı, kent kriterlerinden biri sayılan 10 bin nüfus kriterini ilk kez 1950 yılında aşarak kent olma vasfı kazanmıştır. Fakat fonksiyonel olarak kentsel iktisadi faaliyetlerin tam olarak gelişmemesinde kırdan gelen nüfusun temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerini kenar mahallelerde devam ettirmeleri etkili olmuştur (Kaya, 2013). Ancak kentsel dönüşüm kapsamında, kentte yer alan 1301 ahırın kent dışına taşınmasını hedefleyen ve bu bağlamda Türkiye'nin en büyük hayvancılık projelerinden biri olarak tanımlanan Ağrı'daki "Ahırlar Projesi"nin tamamlanmasıyla birlikte kentin özellikle kenar mahallelerde yer alan ahırların kentin dışına çıkarılacağı ve inşa edilecek 314 ahırda yaklaşık 10 bin büyükbaş hayvanın beslenebileceği ifade edilmektedir. Aralık 2020'de ihale aşaması tamamlanarak kentin kuzeydoğusundaki Baloluk Köyü sınırları içinde 100 hektarlık alan üzerinde yapımına başlanan ve Türkiye'de model proje olarak hayata geçirilmeye çalışılan bu proje ile kenar mahallelerde bulunan ahırların kent dışına taşınmasıyla hem çiftçilerin daha modern şekilde hayvancılık yapmaları hem de kentsel imajda daha belirgin motiflerin ortaya çıkması amaçlanmaktadır.

Son dönemlerde gerek ülke genelindeki kent yerleşmelerinde ve gerekse Ağrı kentinde (2003 sonrası) tarım dışı sektörlerde meydana gelen kısmi gelişmeler ve modern konutların artışı, yerleşmenin kentsel fonksiyonunu güçlendirmiştir. Kentin diğer önemli ekonomik dinamikleri ise Ağrı Şeker Fabrikası, Ağrı Et ve Süt Kurumu, son yıllarda kurulan tekstil ve ayakkabı imalat atölyeleri ile Ağrı Et Döner üretim tesisidir.

Ağrı Kenti İçin Rekreasyon Alanlarının Önemi

Son yıllarda ülke genelinde refah seviyesinin yükselmesi ve yaşam kalitesinin artmasıyla aynı oranda hızlanan kentsel gelişim beraberinde

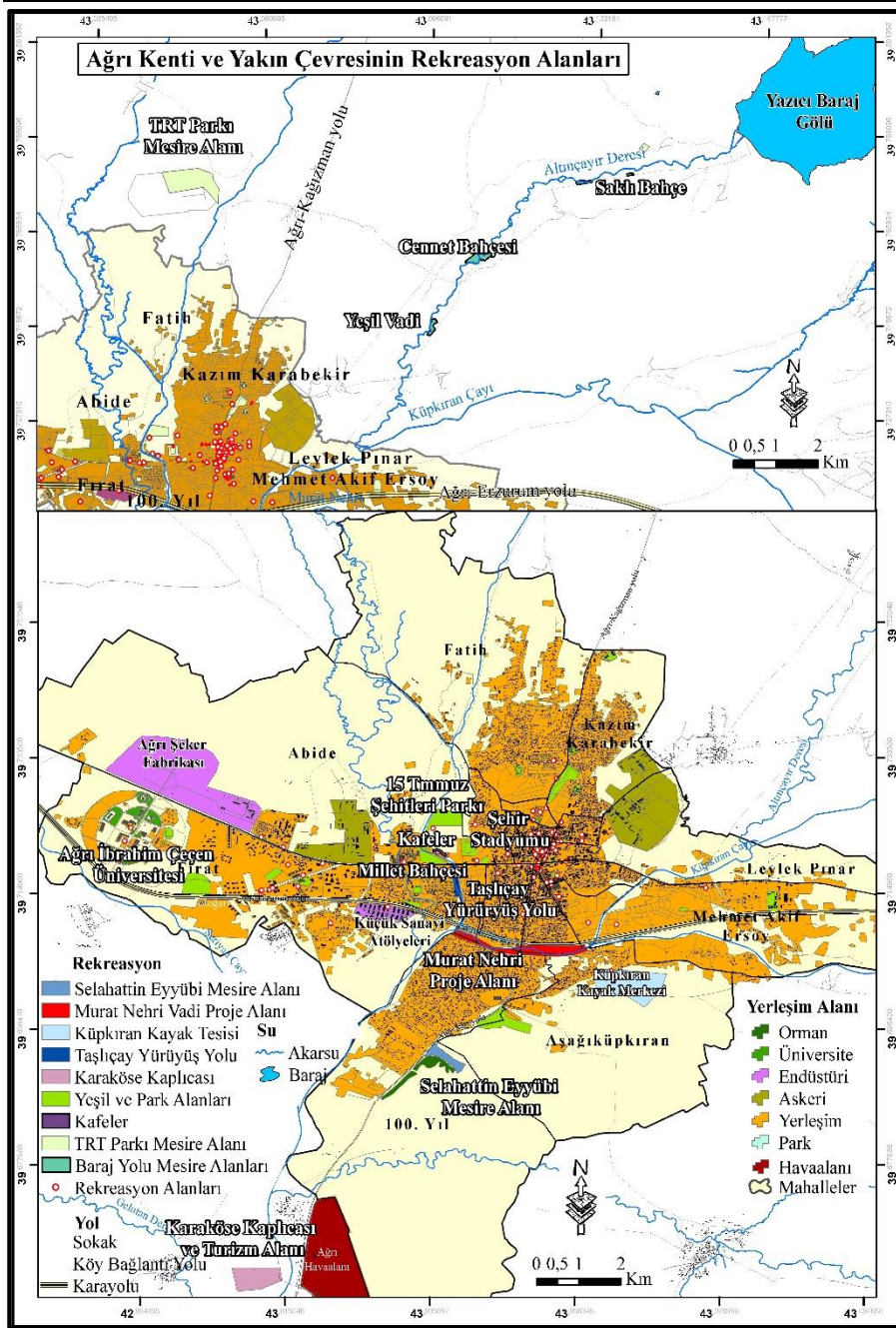
ulaşım imkânlarının iyileştiği ve daha yaşanılabilir kent değerinin olduğu bir kentsel çevre ortaya çıkarmıştır. Betonlaşan kentsel çevreye yığılan insanlar, geleneksel ve kırsal kesimdeki durağan yaşamın aksine giyinme, beslenme, barınma ihtiyaçlarının değiştiği ve boş zamanlarını değerlendirdiği modern yaşam biçimini benimsemişlerdir. Ancak hızla gelişen kent hayatı beraberinde değişen stresli bir yaşam şeklini de ortaya çıkararak insan fitratının ihtiyaç duyduğu doğal çevreyi, kişisel ihtiyaçları ve sosyal ilişkileri değişime uğratmış ve doğal yaşam alanlarını daraltmıştır. İnsanların hoş vakit geçirebileceği ve dinlenebileceği rekreasyon alanlarına olan ihtiyacın giderek artmasıyla birlikte, kentli nüfusun doğal çevrede rekreasyon potansiyeline sahip alanlara yönelimi de artmıştır.

Kentin yakın çevresinde bulunan doğal ortamın sunduğu rekreasyon potansiyelleri, kayak merkezi, kaplıca ve doğal güzelliklere sahip mesire alanları vb. gibi dinlenme mekânlarının oluşmasına yol açmıştır. Rekreasyon faaliyetleri için önemli bir ölçüt olan rekreasyon alanlarının yerleşim yerine yakınlığı, ulaşılabilirliği kolaylaştırarak kentin yaşanabilirlik fonksiyonunu güçlendirmektedir. Dolayısıyla büyük şehirlerde ulaşımı nispeten güç olan kayak merkezleri, doğayla iç içe mesire alanları, modern olimpik havuzlar vb. gibi dinlenme alanlarına erişim Ağrı'da çok kısa mesafelerde sağlanabilmektedir. Kentin çok büyük olmamasının da ortaya çıkardığı bu durumun, rekreasyon alanlarına erişim konusunda kenti avantajlı konuma getirdiği söylenebilir.

Rekreasyon faaliyetleri birçok faydalarının yanı sıra toplumsal dayanışma, birliğin sağlanması ve daha demokratik bir toplumun gelişmesine de yardımcı olmaktadır. Bireysel açıdan ise bireyin sosyalleşmesini, yeni bilgi, beceri ve deneyim kazandırmasını, çalışma hayatında başarı ve verimini yükseltmesini sağlamakta ve hayat bağı ve öz güveni güçlenmiş mutlu bireyler olarak sağlıklı kişilik geliştirmesine katkı sunmaktadır (Düner, 2016).

Ağrı Kenti ve Yakın Çevresindeki Başlıca Rekreasyon Alanları

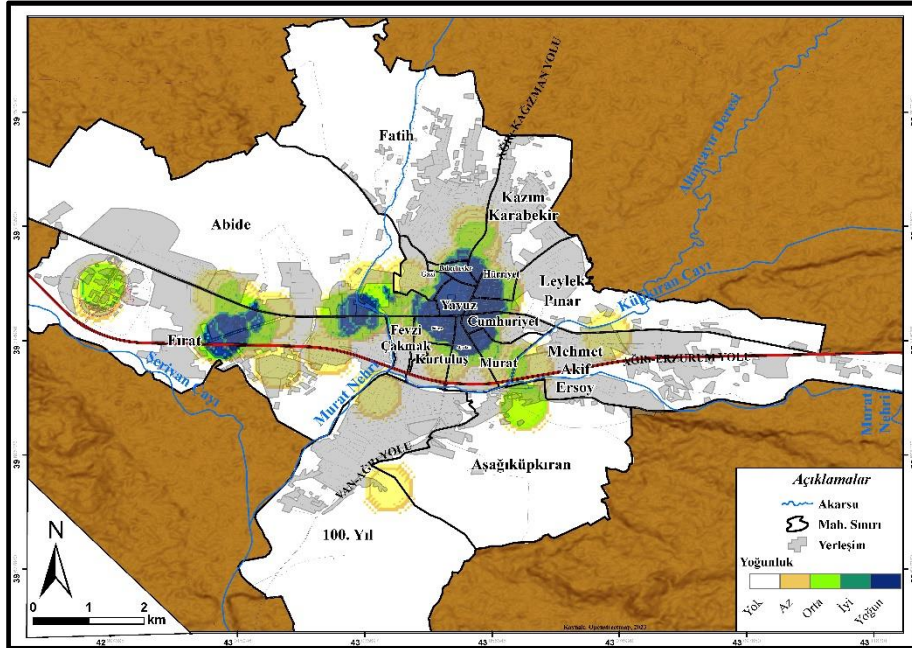
Ağrı, doğal çevre güzellikleri, çeşitli bitki türleri, soğuk ve sıcak su kaynakları, ünlü yaylaları ile mevcut ve geliştirilebilir rekreasyon faaliyetlerine sahiptir. Kentin yakın çevresinde ve içinde akışlarını sürdüren Murat Nehri ve kolları rekreasyon açısından ayıca bir potansiyeli barındırmaktadır. Aynı şekilde kentin çevresinde kışın yeterli kar örtüsünün varlığı ile yazın uzun süre yeşilliğini koruyan yaylaların mevcudiyeti doğal rekreasyon alanlarını çeşitlendirmektedir (Harita 5).

Harita 5. Ağrı Kenti ve Yakın Çevresinin Rekreasyon Alanlarını Gösteren Kent Rehberi Haritası

Kentsel Rekreasyon Alanları

Ağrı'da kentsel rekreasyon alanları olarak öne çıkan yerler; alışveriş imkânları daha yüksek olan önemli caddeler, büyük camiler, lezzetle coğrafi yer işareti belgeli Ağrı Döner'ini sunan lokantalar ve Taşlıçay Islah Projesi'nin bir parçasını oluşturan kafe ve restoranlardan oluşmaktadır. Ayrıca stadyumu, tenis kortları, yarı olimpik yüzme havuzu, yaşam merkezi, kültür ve kongre merkezi, millet bahçesi ve daha pek çok donatılarıyla Ağrı'ya değer katan Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinin merkez yerleşkesi de öne çıkan diğer önemli rekreasyon alanıdır. Şehirdeki rekreasyon alanları üç bölgede yoğunlaşmaktadır bunlar; merkezî iş alanlarının bulunduğu Cumhuriyet Caddesi ile aksındaki cadde ve sokaklar, millet bahçesi ve Taşlıçay Deresi'nin çevresindeki alanlar ile Atalay Caddesi üzerindeki alanlardır (Harita, 6).

Harita 6. Ağrı Kentinin Rekreasyon Alanlarının Yoğunluk Durumu

Caddeler: Cumhuriyet kenti olarak gelişip büyüyen Ağrı'nın, kent yerleşmesi olarak tarihî bir geçmişi olmadığı için tarihî ve kültürel dokuya haiz mekânları da bulunmamaktadır. Kentin en eski caddesi, aynı zamanda kentin en önemli işyeri ve işletmelerinin yer aldığı, insan kalabalığının en yoğun yaşandığı, iş alanlarının merkezi konumundaki Cumhuriyet Caddesi'dir. Araç trafiğine kapalı olan caddede kuyumcular, bankalar ve kurumsal firmalar gibi iş kolları ile kafe işletmelerinin yer aldığı eğlence

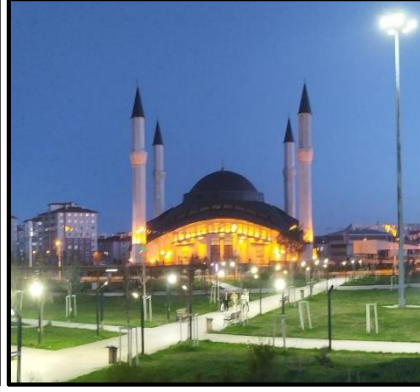
Genel olarak bütün kentlerde olduğu gibi Ağrı kenti de gelişimini daha çok batıya doğru sürdürmektedir. Kentin özellikle batı tarafına doğru yayılması ve gelişimini bu yönde sürdürmesine paralel olarak yeni caddeler ortaya çıkmıştır. Atalay Caddesi bu caddelerden en önemli olanıdır. Caddede daha çok modern donatılı kafe ve fast food tarzı hizmetlerin yer aldığı işletmeler bulunmaktadır (Harita 7). Bu caddeyi kentin eski yerleşim birimlerinde yer alan diğer önemli caddelerden ayıran özelliği planlı bir mimari görünüşe sahip olmasıdır. Caddedeki nispeten daha geniş kaldırımlar ve yollar araç ve yaya trafiğini kolaylaştırmaktadır.

İbadet Alanları: Dinî yapıların Ağrı’da ayrı bir önemi vardır. Kış aylarının sert ve uzun geçtiği Ağrı’da camilerin sıcak ortamı ve manevi havası dinlenmek için uygun ortamı sunmaktadır. Kentteki en önemli üç büyük cami kentin doğu-batı aksını oluşturan Erzurum Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Bu yapılardan en eski olan Merkez Camisi, 2020 yılında yenilenmek amacıyla yıkılmıştır (Fotoğraf 1). Cumhuriyet Caddesi’nin Erzurum Caddesi ile kesiştiği alanda bulunan mabet Kadir gecelerinde Sakal-ı Şerif’in halka sergilendiği manevi atmosferi hatırlatması bakımından ayrıca öneme sahiptir. Yeniden yapılan caminin alt katında dükkân ve mağazaların yer aldığı ticari alanların varlığı rekreasyon işlevini arttırmıştır.

Kentin en büyük camisi olan Ulu Cami’nin yapımına 2013 yılında başlandı ve cami 2019 yılında hizmete açıldı. Bu camiye kentte önemli kılan özelliği konumu ile birlikte mimarisinin modern ve ihtişamlı olmasıdır. Cami çevresinde, planlı yapılan işyerleri, konut alanları ile geniş park alanlarının olması caminin kullanımı ve erişilebilirliğini kolaylaştırmıştır (Fotoğraf 2). Kentteki önemli bir diğer cami ise Nurettin Atmaca Üniversite Camisi’dir. Üniversite yerleşkesinde bulunan ve 2011 yılında yapımına başlanan cami 2013’te hizmete açılmıştır. Cami kent merkezinden uzak, araç trafiğinin az ve geniş otopark imkânının olduğu bir alanda yer almaktadır.

Fotoğraf 1. Yeni Merkez Camii

Fotoğraf 2. Ağrı Ulu Camii

Yemek Mekânları: Kentte yemek hizmeti sunan çeşitli işletmeler bulunmaktadır. Bu işletmeler Ağrı'ya has yöresel yemeklerin sunulduğu lokantaların yanında döner ve sulu yemek çeşitleri bulunduran lokantalar, çorbacılar, pide ve lahmacun salonları ile fast food tarzı olarak bilinen hamburger ve pizza salonlarıdır. Yöre halkının daha çok tercih ettiği geleneksel yemek işletmelerinin dışında Fast food tarzı yemek salonlarının son zamanlarda gelişmesinde ve yaygınlaşmasında hedef kitlesi olan üniversite öğrencilerinin etkisi büyüktür.

Türkiye'de hayvancılık faaliyetlerinin yoğun yapıldığı iller arasında olan ve yaylaları ile öne çıkan Ağrı'nın yemek kültüründe de kırmızı etle yapılan yemekler öne çıkmaktadır. Bu nedenle Ağrı'da favori yemek denildi mi akla ilk gelen lezzet, Ağrı et döneridir (Fotoğraf 3). Döner eti, Ağrı yaylalarının doğal bitki çeşitliliğine sahip geniş otlaklarında beslenen küçükbaş hayvanların (Fotoğraf 4) kuyruk yağı ile büyükbaş hayvanların but kısmının belli ölçüde karışımı sonucunda elde edilen yüksek aromalı ve oldukça kıvamlı etinden yapılmaktadır. Lezzetiyle markalaşan ve coğrafi yer işaret belgesine sahip olan dönerin bir başka dikkat çeken özelliği ucuzluğudur. Bu sebeple her kültürden ve konumdan insanın ulaşabildiği ve tercih ettiği bir yemek olarak tüketilmektedir. Özellikle yaz aylarında gurbetçi vatandaşlar Ağrı et dönerine büyük ilgi göstermektedirler. Müşterilerin döner yemek için sırada beklediği uğrak mekânlar, daha çok merkezi iş alanında ve bağlantılı caddelerde bulunan lokantalardır.

Fotoğraf 3-4. Coğrafi İşaret alan Ağrı Döneri ile Sinek Yaylası'nda Beslenen Küçükbaş Hayvan Sürülerinden Bir Görünüm (Kaynak: AA)

Hizmet alanı olarak daha çok kahvaltı, kahve çeşitleri ve meşrubat içecekleri ile ön plana çıkan en önemli mekânlar 2019 yılında hizmete açılan Ağrı Millet Bahçesi'nin bir kısmını oluşturan ve Taşlıçay Deresi kenarında bitişik şekilde tasarlanan kafelerdir. Bu mekânların özellikle yüksek gelir düzeyine sahip yerli halkın, memur kesiminin ve yaz aylarında yurt dışından izin için memleketlerine gelen gurbetçilerin uğrak yeri olduğu gözlenmektedir. Kafelerin düzenli mimarisi, kaliteli hizmeti, ferah ortamı, gösterişli manzarası ve merkezi konumu tercih edilebilirliğini artırmaktadır.

Kafelerle benzer işlevlere sahip diğer mekânlar ise geleneksel kahvehanelerdir. Ağrı'da daha çok yöre insanının tercih ettiği kahvehaneler işlek caddelerin hemen alt sokaklarında bulunan, insanların çay içip sohbet ettiği yaygın rekreasyon alanlarıdır. Çay fiyatlarının makul seviyede olduğu bu mekânlar kış aylarında soğuk havalardan korunmak için liman vazifesini görmektedirler.

Sosyal Alanlar: Ağrı Kent Stadyumu Millet Bahçesi'nin doğusunda yer almaktadır. İçerisinde halka açık yürüyüş alanı, 1,5 m derinliğinde yüzme havuzu, tenis kortları, kafe ve restoran, halı saha ve sportif donatılar mevcuttur. Yaz aylarında halkın yoğun ilgi gösterdiği rekreasyon alanlarından biridir.

Ağrı'da 3 adet sinema salonu bulunmaktadır (TÜİK, 2022). Bunların en önemlisi daha çok öğrenci kitlesinin kullandığı üniversite bünyesindeki öğrenci yaşam merkezinde bulunan sinemadır. Erzurum Caddesi üzerinde bulunan *Kültür ve Kongre Merkezi* ile Dört Yol kavşağı üzerinde bulunan

Halk Eğitim Merkezi diğer sosyal rekreasyon alanlarını oluşturmaktadır. Hamamlar kış mevsiminin sert geçtiği Ağrı’da önemli rekreasyon alanları olsa da Covit-19 önlemleri kapsamında belli süreliğine kapanmaları ve yeni yapılan daha gelişmiş alternatif hamam-havuz salonlarıyla rekabet edememeleri çoğunun bir daha açılmamasına neden olmuştur. Ağrı - Erzurum Karayolu üzerindeki bir otelde hamam hizmeti devam etmektedir.

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, yerleşke olarak tek başına bir çok rekreasyon faaliyetini barındıran bir kompleks niteliktedir. Yerleşkesindeki yarı olimpik havuzu hâlihazırda kentin en önemli yüzme havuzu durumundadır. Burada ayrıca bowling salonu, fin hamamı ve buhar odası da bulunmaktadır. Havuzun sıcaklığı yaz ve kış aylarına göre ayarlanmakta ve halka açık olarak hizmet sunulmaktadır. Havuzun hijyenik ortamı, kaliteli hizmeti, çocuk havuzunun varlığı ve kent merkezine yakınlığı gibi yönleri kullanıcılarını kaliteli rekreasyon hizmetinden yararlanma konusunda ayrıcalıklı konuma taşımaktadır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Merkez Kampüsü’nde Yer Alan Rekreasyon Alanları.

Doğubayazıt, İshak Paşa Sarayı tarzı bir mimariyle inşa edilen yerleşkedeki Recep Tayyip Erdoğan Kültür ve Kongre Merkezi, kütüphanesi, konferans salonları, sergi salonları ve çeşitli donatıları ile kentteki en kapsamlı kongre salonudur. Yaşam Merkezi, fast food tarzı yemek hizmeti veren büfe ve kafeler, sinema salonu, alışveriş merkezleri ve kişisel bakım hizmetleri sunan işletmeleri ile çok yönlü rekreasyon alanını barındırmaktadır. Üniversite Millet Bahçesi, stadyum, fitness salonu, tenis kortları ve halı saha gibi çeşitli spor tesislerini barındıran yerleşke aynı zamanda geniş yolları ve yeşil doğasıyla uygun yürüyüş ortamı sunmaktadır.

Millet Bahçesi: Son yıllarda tüm Türkiye’de önem kazanan millet bahçelerinin yapımı kapsamında Ağrı’da da 2019 yılında Ağrı Millet Bahçesi inşa edilmiştir. Halkın ailece dinlenebileceği, çocukların oyun oynayarak eğlenebileceği ortamları sunan Ağrı Millet Bahçesi, eski belediye binasının da içinde bulunduğu alanın revize edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Parkın

tasarımı, olanakları, merkezi konumu, donanımı, estetik ve fonksiyonlu yönü tercih edilebilirliğini arttırdığından kentteki en yoğun kullanımlı park alanıdır. Millet bahçesinin çevresinde Ulu Cami, Kafeler Sokağı, Şehir Stadyumu ve 15 Temmuz Şehitler Parkı gibi önemli rekreasyon alanları bulunmaktadır. Millet bahçesinin içerisinde kamelya, tuvalet, havuz, çocuk oyun parkları, yürüyüş ve oturma alanları ile ağaçlandırılmış yeşil alanlar mevcuttur (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Ağrı Millet Bahçesi ve Çevresindeki Alanın Panoramik Görüntüsü

15 Temmuz Şehitler Parkı: 2016 yılında yapımı tamamlanan park daha sonra 15 Temmuz Şehitler Parkı ismini almıştır. Parkın, mangal yapmak için oluşturulmuş uygun mekânları ve geniş yeşil alanları yanında, mescit, abdesthane, ışıklandırma, çocuk oyun parkları ve kamelya olanakları bulunmaktadır. Parkın batısında Taşlıçay Deresi'nin bulunması parka ayrı bir doğallık katmıştır. Parkın ortasında kır düğünleri formatında düğün yapan havuzlu düğün salonu binası ve bahçesi bulunmaktadır. Park özel işletmeyle yönetildiğinden ücretli, temiz ve bakımlıdır. Parktaki rekreasyon faaliyetlerinin daha geniş yelpazede hizmet kapasitesi özellikle yakın çevredeki mahalle sakinlerinin yaşam kalitesine olumlu yansımaktadır.

Taşlıçay Deresi Yürüyüş Yolu: 2022 yılında hizmete açılan Taşlıçay Yürüyüş Yolu, geniş bir dere ıslah ve düzenleme alanının bir kısmını oluşturmaktadır. Millet Bahçesi ve Murat Nehri Rekreasyon Proje Alanı arasında yer alan Taşlıçay Yürüyüş Yolu, Taşlıçay Deresi'nin her iki yanının kamelyalar, çocuk oyun alanları, yetişkin spor alanları, yürüyüş ve bisiklet yollarının düzenlenmesiyle oluşmuştur. Yeşil alanları da bulunan alanın ayrıca estetik görünümlü ışıklandırma sistemi mevcuttur (Fotoğraf 7). Yürüyüş yolunun yaz aylarında serin esintisi ilgi görmesini sağlamıştır.

Fotoğraf 7.Taşlıçay Deresi Islah Projesi Kapsamında Oluşturulan Rekreasyon Alanları

Murat Nehri Proje Alanı: Ağrı kentinin güneyinde doğu-batı doğrultusunda akışını sürdüren Murat Nehri'nin her iki kıyısında 2022 yılında inşası başlayan ve yapımı henüz devam eden 5 km uzunluğundaki geniş bir yelpazede nitelikli rekreasyon faaliyetleri için çeşitli donanımları içeren proje "Murat Nehri Rekreasyon Projesi" olarak isimlendirilmiştir. Sekiz mahalleyi kapsayan ve Vadi Projesi olarak tasarlanan rekreasyon alanında yürüyüş yolu, bisiklet yolu, dinlenme alanları, kafeler, yeşil alanlar ile daha bir çok sosyal ve sportif etkinlik alanları planlanmıştır (Fotoğraf 8). Kentin istihdam ve ekonomisine katkı sunması beklenen projenin aynı zamanda kent peyzajını da değiştirmesi öngörülmektedir.

Murat Nehri Proje Görselleri

Proje Öncesi Uydu

Proje Sonrası Uydu Görüntüsü

Fotoğraf 8. Murat Nehri Rekreasyon Proje Alanı Görselleri (URL 5)

Selahattin Eyyubi Mesire Alanı: Selahattin Eyyubi Mesire Alanı, kent merkezinin 3 km güneyinde Ağrı Ahmed-i Hani Havalimanı güzergâhında 100. Yıl Mahallesi'nin doğusunda yer almaktadır. Küçük bir vadiye yerleşmiş olan mesire alanında çocuk oyun parkları, kamelyalar, masalar, mescit, çeşme ve mangal yakma alanlarından oluşan çeşitli

donatılar bulunmaktadır. Mesire alanının güneyinde uzanan Kent Ormanı mekâna doğal görsellik kazandırmıştır. Mesire alanının Ağrı-Van devlet karayolunun kenarında bulunması ve kente yakın olması erişimi kolaylaştırmış, donanımlı olması ise tercih edilebilirliğini arttırmıştır. Bu sebeple yaz aylarında özellikle de hafta sonlarında rekresyonel faaliyetler yoğunluk kazanmaktadır. Yeterli aydınlatmaya sahip olmadığından akşam saatlerinde pek tercih edilmemektedir.

Karaköse Kaplıcası ve Turizm Alanı: Kentte bölgesel hizmet sunması beklenen en önemli rekreasyon alanı kent merkezinin 7 km güneyinde, Ağrı Ahmed-i Hani Havalimanı karşısında yer alan kaplıca alanıdır. Murat Nehri kenarında bulunan kaplıca 2018 yılının yaz aylarında Ağrı Valiliğin talebi üzerine MTA tarafından yapılan sondaj çalışmaları sonucunda bulunmuştur. Kaplıca su sıcaklığı 48°C olan ve 30 termal otele sıcak su temin edebilme kapasitesine sahip bulunan alana “Karaköse Kaplıcası ve Turizm Alanı” adı verilmiştir. Kaplıca günübirlik sosyal tesisi ve olimpik havuzlarının yer aldığı yaklaşık 800 dönümlük arazi üzerine kurulmuştur. Romatizma hastalıkları, eklem rahatsızlıkları, kronik bel ağrısı, kas, tendon, yumuşak doku, sedef, akne, sivilce vb. dermatolojik hastalıklarda destekleyici ve tamamlayıcı tedavi unsuru olarak hizmet verecek olan 50 odalı fizik tedavi hastanesinin yapım aşaması tamamlanmış durumdadır. Kısa zaman içerisinde hizmete alınacağı belirtilen ve sağlık turizm alanında bir cazibe merkezi olarak faaliyet göstermesi hedeflenen tesislerin kentin ekonomik hareketliliğine ve istihdamına önemli katkı sunması beklenmektedir (URL 6).

Küpkıran Kayak Tesisi: Ağrı ili Türkiye’de kar şeklindeki yağışların en fazla yağdığı ve yerde kalma süresi en fazla olan yerleşmelerden biridir. Özellikle Ağrı kent merkezinin bulunduğu düzlük alan, ilin doğu ve güney taraflarına göre daha fazla kar yağışlarına maruz kalmaktadır. Uzun yıllık ortalamalara göre kentte yıllık kar yağışlı gün sayısı yaklaşık 40 gündür. Bununla birlikte karın yerde kalma süresinin uzunluğu, düşük çığ riski ve ağaçsız dokudaki alanların varlığı kentin kış turizmi için yüksek potansiyel barındırmasını sağlamıştır.

Kentte iklim ve topoğrafik koşulların uygunluğunun kayak için ortaya çıkardığı doğal cazibe faktörleriyle, artan şehirleşme olgusu, refah düzeyinin yükselmesi ve boş zamanı değerlendirme isteği gibi beşerî faktörlerin oluşumu kayağa olan talebi arttırmıştır. Kentte kış aylarında rekreasyon faaliyet alanları daralmasına rağmen özellikle kayak yapma

imkânının bulunması nüfusun rekreasyon faaliyetlerini sürdürmesi açısından önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Kayak merkezinin erişimindeki kolaylık, maliyetinin ucuz olması, gününbirlikçi potansiyeli, çocuklar ve gençler için eğlendirici yönü ve kış aylarında rekreasyon seçeneklerinin az olması tercih edilebilirliğini arttırmaktadır. Ekonomik açıdan cazip olan ve her bütçeye uygun bir rekreasyon hizmeti sunan kayak merkezinde hafta sonları özellikle de sömestr tatillerinde yoğunluk yaşanmaktadır. Ancak kayak merkezinin konaklama imkânının olmaması ve yerel seviyedeki hizmet kapasitesine sahip olması bölgesel turizm açısından önemini azaltmaktadır (Fotoğraf 9). Amatör kayakçılığın yapıldığı kayak merkezinde dileyen eğitmenler eşliğinde kayak dersleri alabilmektedir. Son yıllarda kar yağışlarında yaşanan istikrarsızlık kayak merkezinin hizmetinde zamansal değişimlere yol açmıştır.

Fotoğraf 9. Ağrı Küpkıran Kayak Merkezi (URL 7)

Kırsal Rekreasyon Alanları

Kent yaşamında açık hava rekreasyon faaliyetlerinin yetersiz olması insanları görselliği yüksek olan doğal alanlara yönlendirmektedir. İnsanların fiziksel ve ruhsal yönlerine olumlu etkileri olduğundan daha çok orman alanları tercih edilmektedir (Akten, 2003, s. 116). Orman rekreasyon alanları bir orman bütünlüğü ya da bir orman parçası üzerinde açık hava dinlenme etkinliklerinin yapıldığı yerlerdir. Buralarda genelde piknik vb. etkinlikler yapılmaktadır (Aslanboğa ve Gül, 1999).

Yeşil alanlar, yoğun kent yaşamının etkisi altındaki insanın sağlıklı dinlenebilmesi, sosyal ve kültürel mekânların oluşmasında önemli rol oynarlar (Şengül ve Üstündağ, 2004, s. 47). Yeşil alanlar insanların kaynaştığı ve toplumların geliştiği alanlardır (Tosun, 2007). Açık yeşil alanlar biyoçeşitliliği destekleme, gürültüyü emme, bireyin yaşam kalitesini ve refahını iyileştirme, yenilenme ve günlük yaşamın olumsuz etkilerini azaltıcı rol üstlenme gibi faydalara sahiptirler. Son yıllarda ulaşım sorununu şahsi araçlar sayesinde büyük oranda çözen insanların, dinlenmek ve

eğlenmek için ilgi ve ihtiyaç duydukları doğal ve çekici rekreasyon alanlarına yönelimleri her geçen gün artmaktadır (Köse, 1997).

TRT Parkı Mesire Alanı: Ağrı TRT Parkı, 2013 yılında Türkiye Radyo Televizyon (TRT) kurumuna ait 14 hektarlık eski radyo verici istasyonu alanının TRT Parkı adında park alanına dönüştürülmesiyle kurulmuştur. Kent merkezinin 6 km kuzeyinde yer alan parkın içerisinde piknik yapılması için ihtiyaç duyulan oturma alanları, lavabo, çeşme ve mescit gibi donatıların bulunmasının yanı sıra mekân dâhilinde bulunan at çiftliğinde ata binme imkânı da bulunmaktadır. Girişi ücretli olan park alanında çam ve kavak ağaçları yer almasına rağmen alan içerisinde daimi bir akarsu veya dere bulunmamaktadır. Düzenli bakımı ve temizliği yapılan alan hafta sonları yoğun şekilde kullanılmaktadır. Çam ağaçlarının oluşturduğu manzara eşliğinde dinlenmek isteyen insanlar mangal yaparak keyifli vakit geçirmektedirler. Parkı çekici kılan özellikleri yakınlığı, mangal yakma ortamı sağlaması, ata binme keyfi sunması, mescit, çocuk oyun parkları ile su teminini kolaylaştıran çeşmenin bulunması ve geniş alanda ağaç gölgelerinin çok sayıda insanı rahatsız etmeden ağırlayabilmesidir.

Baraj Yolu Mesire Alanları: Baraj Yolu Mesire Alanları, Yazıcı Barajı yakınlarından başlayıp Altınçayır Deresi boyunca kent merkezinin 4 km kuzeydoğusuna kadar uzanan içerisinde özel işletmelerinde yer aldığı mesire alanlarıdır. Yazıcı Barajı'nın 2008 yılında hizmete girmesiyle birlikte baraj sulama alanındaki çayır, çalı ve ağaç topluluğunu oluşturan doğal çevre parametrelerinde Altınçayır Deresi'nin akışta süreklilik kazanmasıyla iyileşmeler yaşanmış ve dere kenarındaki sulak alanlar, yeşil bitki örtüsü ve ağaç varlığı artmıştır. Doğal potansiyelin ortaya çıkması, yaklaşık son beş yıldır alandaki rekreasyon faaliyetlerinin yoğunluğunu ve çeşitliliğini de arttırmıştır. Mesire alanının, geniş kullanım mekânlarının mevcudiyeti, donanımlı işletmelerin oluşmuş olması, sürekli akışa sahip akarsu ağı çevresinde gelişmesi, başta ağaç türleri olmak üzere bitki örtüsünün çeşitliliği ve kent merkezine yakınlığı sebebiyle çekiciliği yüksektir.

Baraj yolu mesire alanında iki çeşit rekreasyon mekânı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Altınçayır Deresi'nin kenarında arsa sahibi olan köylüler tarafından işletilen bakımlı, donanımlı ve ücretli kafe ve restoranların yer aldığı doğal mesire alanlarıdır. Bu rekreasyon alanları da iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, doğayla bütünleşen bir ortamda dinlenme ve piknik mekânları ile doğal ortamla uyumlu şekilde hizmet sunan kafe ve restoranlar yer almaktadır. Piknik alanlarında içme suyu, mescit, tuvalet, otopark, oturma alanı olarak kullanılan kamelyalar ile suda

beslenen ve aynı zamanda ziyaretçilere doğal ortamda cazip bir seyir zevki yaşatan kaz ve ördeklerden oluşan canlı hayvan varlığı bulunmaktadır. Ayrıca gürültü ve görüntü kirliliğinin olmadığı doğal çevrede güvenli ve huzurlu bir ortamın oluşması sağlanmıştır. Kafe ve restoran alanlarında ise bu olanaklara ve hizmetlere ek olarak aydınlatma, büfe ve yeme-içme hizmeti sunan profesyonel çalışma ekibinin bulunmasıdır. (Fotoğraf 10).

Baraj yolu mesire alanında yer alan ikinci kısım rekreasyon alanı ise halkın münferit olarak dere kenarlarında dinlenmek ve eğlenmek için kullandığı rekreasyon faaliyet alanıdır. İnsanlar dere kenarındaki ağaçların gölgesinde dinlenmekte ve mangal yapmakta, çocuklar doğal ortamda eğlenmekte ve çeşitli sportif faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Piknik yapmak ve mangal yakmak için gereken donanımlar bu alanda bulunmadığı için burayı tercih edenler gerekli malzemeleri yanlarında getirmek zorundadırlar. Fonksiyonel açıdan çok kullanışlı olmayan bu alanların cazip olmasında akarsuyun varlığı ve kolay ulaşılabilirliğin yanında ailece hoş vakit geçirilebilen çayırlarla kaplı geniş arazilerin ve ağaçların gölgesinin oluşturduğu serin doğal ortamın mevcut olmasıdır.

Baraj yolu mesire alanları yaz aylarında kentte oluşan gürültü kirliliği ve ısı adalarına karşın daha serin ve temiz hava koşulları barındırmaktadır. Aynı zamanda çevresine göre sararan bitki örtüsüne mukabil yeşil kalabilmektedir. Diğer taraftan gurbetçi nüfusu fazla olan Ağrı'da gurbetçilerin daha çok yaz aylarında sıla turizmi gerçekleştirmeleri kentte rekreasyon faaliyetlerine yönelimi arttırmaktadır. Gurbetçilerle aynı doğrultuda rekreasyon eğilimleri bulunan yerel halkın da tercihleri sebebiyle yaz aylarında özellikle hafta sonları bu mesire alanlarına ilgi artmaktadır.

Baraj yolu mesire alanında işletmelerin kontrolündeki rekreasyon alanlarının en büyük eksikliği çocuk oyun parklarının bulunmamasıdır. İşletmeler haricindeki rekreasyon alanlarında ve belediye denetimi altında çöplerin toplanmaması ve gönüllük esasına dayalı çöp toplama yönteminin yetersiz kalması çevrenin büyük ölçüde kirlenmesine ve dolayısıyla kara sivrisineklerin artmasına yol açmaktadır.

Fotoğraf 10: Baraj Yolundaki Özel İşletmelerin Rekreasyon Faaliyetlerinden Görüntüler (URL 8)

Sonuç ve Öneriler

Ağrı kenti, ağır iklim koşullarının etkisini sürdürdüğü kış mevsimi, tarihî ve kültürel doku oluşturabilecek mekânlardan yoksun olması, ekonomik dinamikleri olan tarım ve hayvancılığın şehir yaşamında nispeten etkisini hissettirmesi ve ileriye dönük planlı kentsel gelişimi öngöremeyen yönetim anlayışları sebebiyle günümüzde de hâlâ kırsal görünümünün ve işlevlerin varlığını sürdürdüğü bir kent niteliğindedir. Ağrı kentinin bu kısır döngüden kurtulması ve modern bir kent kimliğine kavuşması için, yeniden yapılacak veya revize edilecek kentsel planlamalarda, kentli bireylerin yaşam kalitesinin ve refah düzeyinin günümüz şartlarında artmasına katkı sağlayacak geleceğe yönelik bütüncül bir yaklaşım sergilenmelidir. Bu bağlamda rekreasyonel alanların günümüz modern dünya şartlarında sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bu mekânların kentin tamamıyla bir bütünlük oluşturması da göz ardı edilmemelidir. Çünkü kentlerin rekreasyonel alan üniteleri planlanırken, coğrafi yapısı, doğal kaynakları, iklim özellikleri ve bitki örtüsü gibi karakteristik özellikleri esas alındığında daha sürdürülebilir ve cazip rekreasyon alanları oluşturulması mümkün olur. Rekreatif alanlar doğal çevreyle birleştiğinde, kentin genel imaj ve kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Hızlı kentleşme, teknolojik bağımlılık, kapalı mekânlarda ve masa başında harcanan zamanın artması ile salgın hastalıklar gibi pek çok nedenden dolayı günümüz insanların açık ve yeşil alanlardan oluşan doğal ortamlara olan ihtiyaçları daha da artmıştır. Kentleşme olgusunun gelişmesi,

kentsel imaja, yaşam kalitesine, sosyal ve kişisel gelişime katkıda bulunan rekreasyon alanlarına olan ihtiyacı giderek artırmaktadır.

Özellikle son yirmi yılda Ağrı’da sayıları giderek artan ve çeşitlenen rekreasyon alanları kentin her tarafında homojen dağılmamıştır. Rekreasyon alanlarının kentin sık dokulu ve sınırlı alanlı merkezi konumunda yoğunlaşması, kentin kenar mahallelerinin dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını müstakil bahçeli evlerinde kısmen gerçekleştirmelerinden de kaynaklanmaktadır. Fakat rekreasyon alanlarının günümüz modern kentleri için ihtiyaç hâline gelmesi, bu faaliyet alanlarının kentin tüm kesimlerinde doğal ortama uyumlu ve planlı bir şekilde oluşturulmasını zaruri hâle getirmektedir. Ayrıca rekreasyon alanlarının çevresinde modern yapılaşma hızlandığından, kentsel imaja da katkı sunmaktadır. Dolayısıyla kentsel rekreasyon alanları oluşturulurken kültürel, manevi, doğal ve modern desenleri barındırmasına özen gösterilmelidir. Bu hassasiyet kentin cazibesine ve ekonomik anlamda kalkınmasına da önemli katkılar sunacaktır.

Kentin yakın çevresindeki akarsu boylarında gelişen ağaç ve çalı formasyonlarının varlığı, kaliteli kar örtüsünün yeterliliği, sıcak ve soğuk su kaynaklarının mevcudiyeti rekreasyonel faaliyetler için doğal çekiciliği bulunan alanları ortaya çıkarmıştır. Kentteki önemli rekreasyon alanlarından olan Küpkıran Kayak Merkezi, Baraj Yolu Mesire Alanları ve Karaköse Termal Su Tesisi’nin doğal avantajları etkin kullanıldığında kentin rekreasyon etkisi çok daha geniş sahalara ulaşabilir. Hâlihazırda aktif olan ancak yeterli olmayan Aşağı Küpkıran Kayak Merkezi ile birlikte kış turizmi ve kayak sporları potansiyeli olan Bubi Dağı ve Güneykaya Kayak merkezleri günümüz şartlarında yeniden yapılandırılmalı ve işletmeye açılmalıdır. Uzun ve ağır kış koşullarının yaşandığı, genç nüfus yapısına sahip olan Ağrı’da özellikle kış mevsiminde sosyal aktivitelerin çok sınırlı olduğu ve halkın rekreasyon ihtiyacına yönelik alanların kısıtlılığı bilinen bir gerçektir. Bu açıdan söz konusu kayak merkezlerinin yeniden işlerlik kazanmasıyla yöre halkına gününbirlik kayak sporu imkânı sağlanacak, ayrıca kayak merkezi çevresinde bulunan mevcut piknik alanlarının geliştirilmesiyle rekreasyonel faaliyetlerin alanı genişleyecektir.

Gelişme aşamasında olan baraj yolu mesire alanları ile bu çevrede gelişen işletmelerin çöp ve park sorunları giderilir ve hizmet kalitesi arttırılırsa daha fazla kişiyi ağırlaması ihtimal dâhilindedir. Diğer taraftan kent için önemli bir rekreatif alan olarak inşa edilen ve aynı zamanda sağlık turizmi açısından da önem arz eden Karaköse Termal Tesisleri’nin faaliyete

geçirilmesi için çalışmalar hızlandırılmalı ve tesis içinde sosyal alanların oranı artırılmalıdır.

Kış aylarında geniş yelpazede bir işlevselliğe sahip olan ve kentsel gelişim için ihtiyaç hâline gelen alışveriş merkezinin kentte şimdiye kadar olmayışı büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Fakat Ağrı Valiliği İl Özel İdaresi tarafından 2023 yılında ihalesi yapılan ve yaklaşık 5,5 hektar arazi üzerinde inşası başlayan AVM kompleksinin tamamlanmasıyla bu ihtiyaç büyük ölçüde giderilecek ve kentsel imaja büyük katkı sunacaktır.

Konumu itibariyle bazı mahalle yerleşmelerindeki insanların ulaşılabilirliği nispeten sınırlı kalsa da Murat Nehri Projesi rekreasyon alanı Ağrı Kenti'ne hem fiziki görünüm olarak hem de rekreasyonel faaliyetler açısından çok büyük bir değer katıp bu alandaki önemli bir eksiği tamamlayacaktır. Bu projenin planlanan zamanda tamamlanması için ilgililerin gerekli çalışmaları yapması önem arz etmektedir.

Kentin plansız gelişen kesimleri bir bütün olarak ele alınıp modern mimariyle tekrar tasarlanarak kentsel dönüşüm kapsamına alınmalı ve yeniden planlanacak rekreasyon alanları kente eşit veya yakın uzaklıklarda dağıtılmalıdır.

Türkiye'nin gerek sosyoekonomik gelişmişlik ve gerekse yaşanılabilir şehirleri sıralamasında en son sıralarda yer alan kentlerden biri olan Ağrı'nın bu makûs talihini yenebilmesi için hem kent dokusunda hem de rekreasyon alanları açısından uzun vadede kullanılabilen gelişmiş altyapı sistemine, doğal çevreyle uyumlu vizyoner olarak planlanan sürdürülebilir projelere ve kentteki ticari aktiviteleri canlandıracak doğru yatırımlara ihtiyacı vardır.

Rekreasyon alanları, kentlere görsel, estetik ve işlevsel özellikler kazandırmakla birlikte, sosyal ilişkilerin gelişmesinde, çocukların çok yönlü yetişmesinde, sağlıklı toplum yapısı için insanların hareketli olmasında, kentli davranış ve karakter kazanmada, düzenli kent yapısında ve kente turistik imaj kazandırmada da fayda sağlamaktadır. Bu sebeple rekreasyonel aktivitelerin yapımına uygun mekânları bulunmayan yerleşim birimlerine bütüncül bir yaklaşımla, nitelikli ve standartlara uygun rekreasyonel etkinlik alanları kazandırılır ve işlevselliği artırılırsa kentin cazibesi de artacaktır.

Araştırmanın Etik Yönü

Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirlenen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri

gerçekleştirilmemiştir.

Araştırma, açık erişim kaynaklarından elde edilen raporlar ve literatür taramalarına dayanmakta, herhangi bir kişisel bilgi ya da deney süreci içermemektedir. Bu nedenle etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar kapsamında yer almaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir

Katkı Oranı Beyanı

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son hâlini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynakça

- Akten, M. (2003). Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 4(2), 115-132.
- Aslanboğa, İ., & Gül, A. (1999). Kemalpaşa Ormanları'nın rekreasyonel değeri. *Kemalpaşa Sempozyumu* (3-5 Haziran), İzmir.
- Ayataç, H. (2014). *Yaşanabilir şehirlerin planlanması için temel belirleyiciler*. İstanbul: İ.T.Ü.
- Düner, M. (2016). *Erzincan kentinin rekreasyon alanları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Edginton, C. R., Hudson, S. D., & Ford, P. F. (1999). *Leadership in recreation and leisure services organizations*. Urbana, IL: Sagamore.
- Erinç, S. (1969). *Klimatoloji ve metodları*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay.
- Gani, A. A., & Wahidin, K. A. (2013). Promoting collaboration between local community and park management towards sustainable outdoor recreation. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 9, 57–65.
- Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü. (2019). *Ağrı'daki kayak merkezlerinin mevcut durumu*. Ağrı: Ağrı Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü.
- Girgin, M. (1991). *Eleşkirt ovası ve çevresinin fiziki coğrafyası*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Güleç, S. (1989). Park-bahçe ve peyzaj mimarisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Ders Teksirleri, Serisi: 29*, 213-214.
- Karataş A., & Kılıç S. (2017). Sürdürülebilir kentsel gelişme ve yeşil alanlar. *SİYASAL: Journal of Political Sciences*, 26(2), 53–78.
- Kaya, F. (2001). *Ağrı ovası ve çevresinin coğrafi etüdü*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Kaya, F. (2005). Hızlı kentleşme sürecinde çevre sorunları önemli boyutlara ulaşan şehirlere ilginç bir örnek: Ağrı. Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 13(1), 193-207.
- Kaya, F. (2009). Turizm coğrafyası açısından bir araştırma: Eleşkirt (Güneykaya) Kayak Merkezi'nin kış turizm potansiyelinin sürdürülebilir yöresel kalkınma açısından değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 13(40), 299-316.
- Kaya, F. (2013). Ağrı ilinin 1927-2012 sayım dönemleri kır-kent nüfus hareketleri. *International Journal of Social Science*, 6(4), 535-559.
- Kaya, F. (2013). Ağrı merkez ilçede köy yerleşmelerinin coğrafi şartlarla ilişkisi. *International Journal of Social Science*, 6(8), 297-328.
- Koç, N. (1991). *Rekreasyon ders notları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü.
- Köse, A. (1997). Kaz Dağı'nda doğal çevre özelliklerine dayanan günübirlik rekreasyon alanlarına üç örnek: Ayazma, Pınarbaşı ve Sütüven. *Türk Coğrafya Dergisi*, 32, s. 11-28.
- Kraus, G. R. (1998). *Recreation and leisure in modern society*. Canada: Jones and Bartlett Publishers.
- Özgüç, N. (2017). *Turizmin coğrafyası özellikler ve bölgeler* (6. Baskı). İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Sağlık, A. (2014). *Çanakkale kenti rekreasyon potansiyelinin kentlerin yaşanabilirliği açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Sofuoğlu, E. (2005). "Adapazarı'nda belediyeçilik faaliyetleri". *Sakarya İli Tarihi Ansiklopedisi* (Cilt 2) içinde (s. 1009). İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- Şengün, M., T., & Üstündağ, Ö. (2004). Elazığ şehir merkezinde yeşil alan kullanımlarının dağılımına coğrafi bir bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 45-68.
- Tosun, E. (2007). *Tekirdağ ili Çorlu ilçesi açık ve yeşil alanların saptanması üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Uzun, G. (1990). *Kentsel rekreasyonel alan planlaması*. Adana: Çukurova Üniversitesi Ders Kitabı, No:48.
- Yanık, G. (2019). *Yaşanabilir şehir kapsamında açık rekreasyon alanlarının cbs ile analizi: Adapazarı örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

İnternet Kaynakları

- URL 1: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü: <https://www.mta.gov.tr/> adresinden alındı
- URL 2: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı: <https://csb.gov.tr/> adresinden alındı

- URL 3: Google Earth Engine Wep Sitesi
<https://earthengine.google.com/timelapse/> (Erişim Tarihi: 10.02.2023)
- URL 4: Türkiye İstatistik Kurumu Web sitesi: <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.12.2022) adresinden alındı
- URL 5: <https://www.facebook.com/SavciSayan/posts/ağrı-murat-nehri-millet-bahçesi-projesi-ilimize-hayırlı-olsun-4699961280030261/> adresinden alındı
- URL 6: Ağrı Valiliği Web sitesi: <http://www.agri.gov.tr/vb-696> (Erişim Tarihi: 15.01.2023) adresinden alındı
- URL 7: https://www.facebook.com/kupkirankayakmerkezi/?locale=tr_TR (Erişim Tarihi: 01.05.2023) adresinden alındı
- URL 8: https://www.instagram.com/sakli_bahce.cafe04/,
https://www.instagram.com/cennet_bahcesi_04/,
<https://www.instagram.com/yesilvadi04/> (Erişim Tarihi: 10.05.2023) adresinden alındı

The Contribution Of Recreation Areas Developed In The City Of Ağrı And Its Close To Urban Livability

Extended Abstract

Rapid urbanization, which gained importance with industrialization, started to increase in industrial cities in our country in the 1950s. Especially in the first quarter of the 21st century, the phenomenon of urbanization has evolved into another dimension with the importance of urban transformations. Rapid urbanization has had negative impacts on the efficient use of rural areas and the livability of cities as a result of unplanned population movements. In addition, unhealthy urbanization, which leads to environmental problems and mental and physical wear and tear, has made it necessary to have recreation areas where people can have fun and rest. The urbanization process in the city of Ağrı, which has not shown sufficient development in terms of industry and tourism in Turkey, has only been partially realized after 2010, largely due to the establishment of Ağrı İbrahim Çeçen University. Due to natural and human effects such as the city's lack of history, severe winter conditions, insufficient population accumulation due to excessive migration, failure to implement the zoning plan, negligent management approach and economic backwardness, the urban morphology of Ağrı has developed as a distorted urbanization concentrated in the "t" shaped road network. In addition, it is seen that there are uncertainties in terms of urban image and function in the development of the city, especially due to animal husbandry, which has an important place in the economic life of Ağrı. However, the economic improvements and changes in lifestyles in the city of Ağrı in recent years have triggered an increase in population and housing, leading to the expansion of the city towards the edges, the transformation of detached houses with gardens at the central point into cramped buildings, and the development of planned vertical architecture on the west side, thus improving the urbanization phenomenon. At the same time, the proliferation and diversification of recreational areas in the city, which meet the social tendencies

of people and are an important criterion for the livability of the city, as well as containing sufficient green areas, have strengthened the urban phenomenon by contributing to the gradual isolation of the city from rural images and functions. Despite the increase in modern construction and partially planned urbanization in the city of Ağrı in recent years, the inadequacy of recreational activities and sociocultural facilities weakens the character of the city, causing the qualified workforce consisting of capital owners and educated people to migrate and public officials coming from outside to find the city unattractive. In addition, the rapid construction of the city and the fact that infrastructure works were carried out after the construction caused the infrastructure to be inadequate and disconnected from each other, and the transportation network to be complex and dysfunctional. Therefore, the existing urban fabric causes the suburbs to not benefit from public services sufficiently, while people in the city center cannot meet with nature and greenery sufficiently, and activities such as socialization and recreation remain limited.

In this article, the characteristics and distribution of the recreation areas in the urban and natural beauties of Ağrı, which has experienced rapid urbanization in recent years, have been examined and suggestions have been made for the evaluation of natural elements that are becoming increasingly valuable and inaccessible today, as well as their urban appearance and functional contributions. The study is important in terms of contributing to the literature by addressing a subject that will contribute to the city in terms of social, cultural, demographic and economic aspects and setting an example for new studies and research to be conducted in the future. In the light of the data provided from satellite images, the direction and natural parameters of the city's expansion are indicated in the study. Literature review, field studies, satellite images, GIS analysis, written and visual sources, and data obtained from relevant public institutions were used as the main data sources in this study, in which mixed method including qualitative and quantitative research designs were used.

As a result, the city's location on the river network where many countries converge, the presence of natural green areas, rich water resources and high quality snow cover in its immediate surroundings have revealed that the city has recreation potentials that can be developed to brand the city. At the same time, it is understood that one of the most effective solutions to increase the livability and attractiveness of the city is planned and sustainable recreation areas. Although the city's recreation needs are largely sufficient with existing and under-construction projects, there are deficiencies in terms of maintenance, operation, repair, access, aesthetics and equipment. Therefore, the city should undergo a planned transformation and recreation areas should be distributed at equal or close distances to the city. New settlements should be built in a modern urban form that takes into account cultural and natural factors as well as religious and geographical features. The natural advantages of Küpkıran Ski Center, Baraj Yolu Recreation Area and Karaköse Thermal Water Facility, which are the most important recreation areas in the city, should be used effectively. Garbage and parking problems of the Dam Yolu Recreation Area and businesses should be eliminated. Social areas should be created within the thermal facility. Shopping malls with a wide range of functionality and needs in the winter months should be built in the city.